

Suvremeni pogledi na jezik Škarićeva prijevoda Svetoga pisma

Sanda HAM – Dubravka SMAJIĆ

U radu se govori o suvremenoj filološkoj i jezikoslovnoj recepciji jezika prijevoda Svetoga pisma Ivana Matija Škarića (1858. – 1861.). Iznosi se pregled suvremenih radova razvrstanih prema autorima: Bonaventura Duda (1978., 1981., 2000.), Zlatko Vince (1978., 1997.), Marinko Vidović (2003.), Ivana Vrčić (2007.), Nada Babić (2018.), Sanda Ham i Dubravka Smajić (2018.), a potom se jezični opisi iz navedenih radova uspoređuju jedni s drugima. Na taj način usustavljaju se suvremeni pogledi na Škarićev jezik, ali i suvremeni pogledi na jezik Škarićeva vremena kao i povezanost suvremenog jezičnoga opisa Škarićeva prijevoda s književnojezičnom normom u okviru koje Škarić djeluje.

Ključne riječi: *Sveto pismo, Škarićev prijevod, suvremeni jezikoslovni pristup Škarićevu jeziku, književnojezična norma Škarićeva doba.*

1. Uvod

Ivan Matij Škarić autorom je drugoga hrvatskoga tiskanoga prijevoda Svetoga pisma: *Sveto pismo Staroga i Novoga uvita*. Prijevod je objavljan od 1858. do 1861. u 70 sveščića koji su ukoričeni u 12 knjiga: osam knjiga Staroga zavjeta i četiri knjige Novoga zavjeta. Prijevod je neobično opširan, obasiže 6200 stranica teksta i XXXIV stranica predgovora, a većinu teksta čine bogati komentari. Poprilici je komentara 5 000 stranica. Naime, Škarić je prevodio „iz latinskoga s obzirom na matične knjige”,¹ služio se i različitim njemu suvremenim prijevodima, a

1 Potpuni naslov svake knjige glasi ovako: Sveto pismo Staroga i Novoga uvita iz latinskoga s obzirom na matične knjige. Uz Vulgatu, služio se „matičnim knjigama”, odnosno hebrejskim, aramejskim i grčkim izvornikom. Potanke podatke o izvornicima vidi: Lujčić, 2018.: 26. – 27.

ta je širina iznjedrila bogatstvo teološke, filozofske, filološke, povijesne i općekulturne misli 19. st. kojom Škarić u komentarima prati biblijsku riječ. Primjerice, *Evanjelje po Ivanu* na 134. str. donosi 10 redaka *Biblije* (dvostupačno, pet redaka u svakom stupcu, uobičajeno krupna slova i veći prored) i 39 redaka gusto i sitno otisnutoga komentara.² Tako je poprilici na svakoj stranici, do desetak dvostupačnih redaka *Biblije*, do četrdesetak redaka komentara. Tekst je komentara jezikoslovno vrijedan i kao sâm prijevod *Biblije*: Škarićevi su komentari nesputani *Vulgatom* i drugim biblijskim izvorima pa su i oni važan prinos poznavanju hrvatskoga književnoga jezika u 19. st. Prijevod je Škarićev moguće usporediti s *Vulgatom* i izvornicima, sa starijim hrvatskim prijevodi-ma (tiskanim i/ili rukopisnim), s različitim europskim prijevodi-ma (Škarićeva i našega doba, ali jezik komentara samosvojan je i pripada-jući Škariću i u tom je smislu neusporediv.

Prijevod je, barem idejno, započet na poticaj Jakova Frinta 1826. U *Prid-slovju*, govoreći o sebi u 3. osobi kao o „podpisanom složitelju”, Škarić nam tumači postanak svojega djela:

„Priprostitost, koja nahodi svaku visinu, mudrost koja svežuje svaki razum, istine koje obuhitaju svako dilo, svako vrime, i svaku osobu, i koje na potoke izviru iz svake strane ovih s. knjigah, biahu još i prije pritegnule k sebi srdce, i zanile pamet podpisanoga složitelja tako, da-se-je on vlastitim načinom stavio učiti-ih, ali bez začeti ni najmanji namišalj da-bi-ih ikada u svoj materinski jezik prinio i iztumačio. Zgodilo-se-je samo god. 1926, kada on, tojest, svrševaše u Beču svoj bogoslovni nauk u sabranju mladih misnikah za njihovo višje uvižbanje, da-ga-je na to naveo prič. i pripošt. Gosp. bl. usp. Jakov Frint, ondašnji u ces. Dvorovima pokl. župnik, vrhni rečenoga sabranja upravitelj, a posli primudri Biskup s. Ipolita, učinivši da-mu zbiljno obeća, da-bi prinio i iztumačio sves. pismo st. i nov. uvita u ilirički jezik za korist sviuh onij, koji razume slavjanski govor” (Škarić, 1958.: VII.)

Budući da uz biskupa Jakova Frinta Škarić navodi da su poticatelji i pomagači bila još tri biskupa – Mihovo Wagner, Josip Pletz, Ignacio Feigerle i nadbiskup Josip Novak – jasno je da je prijevod naručila Katolička crkva. Ta je činjenica važna jer je time Škarićevoj *Bibliji* otvoren put u cijeloj Carevini. Naime, samo izdanja odobrena od Katoličke crkve

2 Škarić, 1860.

smjela su se u Carevini prodavati, a izdanjima različitih biblijskih društava raspačavanje i prodaja nisu bili dopušteni.³

Ipak, Škarićeva *Biblija* nije bila duga vijeka, zamijenili su ju noviji prijevodi, pa je krajem 19. st. već i zaboravljena. Suvremeni autori smatraju da je zanemarena ponajviše zbog ikavice kojom je pisana. Posljednji pisani trag u 19. st. o Škarićevu prijevodu pronaći ćemo u *Viencu* 1899. u prigodnom obljetničkom članku Vladoja Dukata, a čekat ćemo do osamdesetih godina 20. st. da se hrvatska javnost ponovno upozna sa Škarićem, u radovima Zlatka Vinca i Bonaventure Dude.

2. Dukat za Škarićev prijevod

U *Viencu* 1899. Vladoje Dukat objavljuje prigodni članak uz 40. obljetnicu izlaska prvoga sveska Škarićeva prijevoda: *Škarićev prijevod s. pisma*⁴ gdje izrazito pohvalno govori o Škariću i njegovu djelu.

Članak se, budući da je objavljen u 19. st., ne može svrstati u suvremene opise, pa na prvi pogled ne bi ni pripadao u ovaj rad. Međutim, misli koje je Dukat u tom članku izrekao, utjecale su na suvremene istraživače usmjeravajući ih na to da u Škarićevu djelu jezično ponajprije vide da je „prevedeno ikavskim govorom štokavskoga narječja s natruhom čakavštine” (Vince, 1990.: 392.). Doista, zagledanjem u suvremene radove o Škarićevu prijevodu i Škarićevu jeziku otkriva se uvijek taj jedan i uvijek taj isti vrlo općeniti zaključak o njegovu prijevodu. Dukat izrijekom kaže o jeziku Škarićeva prijevoda:

„Prijevod je sastavljen u narječju štokavačkom zapadnoga izgovora; koliko je to narječje došljedno ili nedošljedno provedeno, pa izmiješano čakavštinom, zadaća je stručnjaka da ispita.” (Dukat, 1899.:412.)

Uz tu vlastitu jezičnu procjenu, Dukat navodi i ulomke iz Škarićeva *Pridslovja* u kojima Škarić sam definira svoj jezik kao *ilirički*, a slovopis – *vrstopis* – prepoznatljivo je gajica;⁵ pravopis je morfonloški. I taj je

3 To je jedan od razloga zašto je Karadžićev prijevod dugo bio u rukopisu, a poslije tiska nije bio u Carevini proširen – riječ je bila o tisku ruskog i britanskog biblijskog društva. Opširnije vidi: Ham, Smajić, 2018.

4 O Škarićevu imenu (Matija, Matej, Mateo ili Matija) i prezimenu (Skarich, Skaric ili Škarić) vidi: Ham, Smajić, 2018.

5 Pravopis je morfonološki, ali čini se da pitanje pravopisa nije bilo praktično pitanje pa se o njemu i ne raspravlja – naime, u Škarićevo je doba samo morfonološki pravopis bio moguć pa nije bilo izbora kao što je bilo izbora jezične stilizacije i slovopisa, nije se imalo o čemu raspravljati.

ulomak iz Škarićeva *Pridslovja*, što ga Dukat navodi, postao opće mjesto i polazište suvremenomu jezikoslovnomu opisu:

„Što pak sada na izgovor, ako-se-je složitelj u pisanju svoje knjige služio iliričkim, izpovida jako i bistro, da on nije htio s time dati ovom izgovoru ono prvanstvo, radi koga-se, bez ikakve koristi u knjiženstvu, dan današnji inade jugo-slavjani, dali, budući-se on rodio i bio odgojen u mistima ovoga izgovora, bilo-mu-je lasnie izreći svoje namišalje svojim nego tuji-ma izgovorima, i, budući-se on u obhordjenju svê cesarovine uvirio, da-je ilirički jezik, upisan bez ričih uzetih iz inostranskih jezika, podoban da-ga, bez ikakve mučnosti razumi i istoko-, i jugo-, a s malom mučnosta-ju i siveroslavjanin, dopiraše, on s ovim jezikom mnogo lasnie k onoj svrhi, koja-mu ležala na srdcu, da bude, tojest, njegova knjiga od mnogih razumnjena...Što-se najposli tiče vrstopisa služio-se-je složitelj onim, koi-je bio tu skoro uveden, ne jere-mu-je on posve po ćudi, nego jere-je našao za razložno hoditi i on po onoj stazi, kojom-su-se uputili mnogi drugi, i zato-se-je služio i on slovkam č, ć, š, ž...” (Škarić, 1858.: IX. – X.; Dukat, 1899.: 411.)⁶

Dukat ne govori o osobitom morfološkom i sintaktičkom liku Škarićeva prijevoda koji pripada normi zagrebačke filološke škole, makar on sâm piše prema Brozovu pravopisu i slovopisu, dakle, slijedeći normu hrvatskih vukovaca. Uz normu hrvatskih vukovaca valja napomenuti da Dukat vrlo spretno, a ne zaboravimo da je doba pobjede hrvatskih vukovaca, čitatelju daje na znanje da su Škarićev i Daničićev prijevod jezično različiti – donosi ulomke is *Staroga zavjeta (Knjiga Mojsijeva)*, prijevod istoga ulomka u Škarića i Daničića „da se čitatelji sami uvjere o jeziku Skarićevu”. (Dukat, 1899.: 411.)

Inače informativan, pohvalan i doista utjecajan članak Vladoja Dukata ima samo jedan manji nedostatak – u Dukata izostaje osvrt na kritičare Škarićeva prijevoda, naime kaže da mu nije poznato da je pisano o Škarićevu prijevodu pa tako prepušta zaboravu plodne rasprave u *Zagrebačkom katoličkom listu* (1858.), osobito u *Nevenu i Jadranskim vilama* gdje su se ogledali Pacel (1858.), Črnčić (1858., 1859.), Stazić (1858.) i Ivičević (1859.). Ipak, te rasprave nisu posve zaboravljene, suvremeni autori osvrću se na njih, ali one tek čekaju iscrpan prikaz jer ne govore samo o jeziku Škarićeva prijevoda, nego i o hrvatskim normativnim previranjima sredinom 19. st. U ta je previranja uhvaćen Škarićev prijevod pa često raspravljajcima služi tek kao izgovor za nor-

6 Škarić o sebi u cijelom *Pridslovju* govori u trećoj osobi, kao o *složitelju*.

mativne jezične rasprave kojima populariziraju različite filološke škole 19. st. kojima i sami pripadaju.

3. Bonaventura Duda na Putovima hrvatskoga književnog jezika

Hrvatska je javnost u 20. st. potankosti o jeziku Škarićeva prijevoda (i uopće o Škarićevu djelu) mogla doznati iz Vinceovih *Putova hrvatskoga književnog jezika* 1978.⁷ Potpoglavlje: *I. M. Škarić objavljuje prijevod Svetoga pisma u 12 svezaka*, smješteno je u poglavlje: *Zadarski jezično-kulturni krug u šestom desetljeću 19. st.* Naslovi otkrivaju da Vince Škarićev prijevod promatra u kontekstu filoloških škola, a taj će se pristup zadržati i u postumnoj knjizi *Ikavica u hrvatskoj jezičnoj povijesti* (1998.). Vince na početku potpoglavlja, već u sedmom retku⁸ o Škarićevu jeziku kaže: „... a prevedeno je ikavskim govorom štokavskoga narječja s natruhom čakavštine.” (str. 392.). Tako doznajemo o jeziku prijevoda poprilično koliko i u Dukata. Valja napomenuti da Dukat donosi i ulomak iz Škarića,⁹ a u Vincea primjeri izostaju. Međutim, za razliku od Dukata i proširujuću njegovu misao, Vince upozorava na Škarićevu jezičnu čistoću:

„Postavivši sebi strog princip jezične čistoće, nije mu bilo lako da savlada sve one terminološke probleme koje su se pred njega postavljali idući u tome svojim, već davno zacrtanim putem...” (Vince, 1990.: 394.)

Vince opširnije opisuje kritike i rasprave koje su se sredinom 19. st. povele oko jezika Škarićeva prijevoda.¹⁰ Na te rasprave gleda kao na sukob filoloških škola, sukob Riječanina i Kurelčeva pristaše Ivana Črnčića i Zadrana Andrije Stazića. Vince spominje samo spor oko nesinkretiziranih/sinkretiziranih nastavaka povezujući ga s razlikama riječke i zadarske jezične koncepcije, i naravno, na temelju Škarićevih konkretnih primjera koji ne slijede dosljedno ni jednu od dviju koncepcija.

7 Nadalje u tekstu: Putovi.

8 Potpoglavlje je na četirima stranicama, od 392. do 395.

9 Dukat je u Škarićevu tekstu mijenjao pravopis tako da su spojnice među zanaglasnicama obrisane – Škarić piše zanaglasnice sa spojnicama kao što je u Stazića (1950.) i Mažuranića (1959.). Mijenja sastavljeno pisanje niječnice s glagolom u rastavljeno. Razlozi takvom zahvaćanju u tekst nisu nam poznati, a ne smatramo ih ni razložnima. Vidi: Ham, Smajić, 2018.: 131.

10 Kada kažemo opširnije, govorimo o dvjema stranicama teksta, a kada je o raspravama riječ, naprijed su u ovom radu bibliografski i popisane – rasprave u *Zagrebačkom katoličkom listu* (1858., 1861.), *Nevenu* (1858.) i *Jadranskim vilama* (1959.) gdje su se ogledali Pacel (1958.), Črnčić (1858., 1859.), Stazić (1858.) i Ivičević (1859.).

Vince ne govori o raspravi o dvojini, genitivnom -ah, postojanju ili nepostojanju lokativa množine, navescima u pridjevnoj sklonidbi, oblicima zamjenica, posvojnih pridjeva. Vince ne spominje većinu tema koje načinje Črnčić, iako je Črnčić je u cijelom VII. godištu *Nevena* (1958.) i I. godištu *Jadranskih vila* (1959.) raspravljao o navedenim temama. Vince spominje samo pitanje nesinkretiziranih/sinkretiziranih nastavaka u kontekstu razlika filoloških škola – riječke, zadarske, zagrebačke, vukovske.¹¹ Isto tako Vince ne povezuje ni Stazićevu gramatiku (1850.) s Črnčićevim upornim kritikama, makar se dio Stazićevih pravopisnih i morfoloških rješenja može potvrditi u Škarića. Na ovom mjestu valja naglasiti da Vince nije pogrješno ili površno opisao ni Škarićev jezik, ni onodobne kritike, nego ih nije opisao potpuno.¹²

Sljedeća Vinceova knjiga, postumno objavljena *Ikavica u hrvatskoj jezičnoj povijesti* (1998.) na četirima mjestima rubno spominje Škarićev prijevod, ali na isti način kao i u *Putovima* – u svjetlu hrvatske ikavice i sukoba filoloških škola, tako da o Škarićevu jeziku ne doznajemo ništa nova u odnosu na ono što smo već doznali iz *Putova*.¹³

Vinceov osvrt na Škarićev prijevod u bilješci 25. na str. 395. – 396. donosi zanimljivo pismo Bonaventure Duda. Naime, pišući *Putove*, kaže Bonaventura Duda, Vince

„me je zamolio da mu priopćim svoja zapažanja i svoj sud o Škarićevu djelu. To sam učinio 25. rujna 1971. ...” Duda, 1981.: 215.)

To je pismo Vince objavio, a usporedba pisma i Vinceova teksta kaže nam i da su sukladni i međusobno prožeti u ocjeni Škarićeva prinosa hrvatskoj jezičnoj povijesti – Duda je poslužio kao vjerodostojan izvor i filološki tok kojim treba poteći misao o Škariću.

Samo tri godine poslije objavljivanja u *Putovima*, Duda objavljuje preinačeno i dopunjeno pismo u vrijednoj postirskoj spomenici (*Postira*, 1981.), u svom opširnom i obuhvatnom radu o Ivanu Matiju Škariću i njegovu prijevodu *Svetoga pisma* (Duda, 1981.). U toj smo postirskoj spomenici dobili brojne podatke o Škariću, upućeni smo na izvore i lite-

11 Vince ne govori o vukovskoj školi, nego o Karadžićevoj, ali je iz teksta jasno da je riječ o vukovskoj školi.

12 Poznavajući i poštujući Vinceovu akribičnost, vjerujemo da je tomu tako zbog naravi i koncepcije *Putova*.

13 Iz Pogovora Ive Pranjkovića doznajemo da u ostavštini Zlatka Vincea postoji rukopisna rasprava o Škarićevu prijevodu. Pranjković, 1998.: 137.

raturu. Nije samo o Dudinu radu riječ, vrijedne su i *Bilješke uz Slovníček „Prikaz“*, osobito je bilješka 23. na str. 232. – 233. bogata podacima o Škarićevu prijevodu i raspravama koje su se vodile glede njegova jezika u 19. st. Ipak, Dudin je rad prvi koji potanje opisuje Škarićev jezik, ocjenjujući i dobro i loše u tom jeziku. Vrijedno je napomenuti da Duda svjedoči kako je Škarićev prijevod poslužio i pri pisanju znamenite *Zagrebačke Biblije* (1968.):

„Ja sam se sa Škarićevim djelom, osobito s prijevodom Novoga zavjeta susretao god 1960-1962, kada sam priređivao novi prijevod grčkoga teksta evanđeoske harmonije P. Vanettija (usp. Duda B., *Evandjelje*, Zagreb 1962).

I za vrijeme rada na Bibliji god 1968. u izdanju Stvarnosti, Škarićevo je *Sveto pismo*, I – XII, stalno bilo na našem radnom stolu dok sam sa subratom drom Jerkom Fućakom priređivao biblijsku redakciju teksta.

Na žalost, u oba slučaja, složenost i brzina posla nije dopuštala da uvijek zapišemo mnoge zanimljive pojedinosti u kojima nam je Škarić bio savjetnikom i nadahniteljem” (Duda, 1981.: 215.)

Iako Duda potanje ne kaže u kojoj je mjeri Škarićevo djelo sudjelovalo u nastanku *Zagrebačke Biblije*, češće ga spominje i u ostalim svojim radovima i to po nazivoslovnom udjelu:

„Da, prolistavali smo češće, pogotovo kad su se javljali terminološki problemi, Katančića, Daničića, Vuka, Zagodu, Šarića, a osobito starog Škarića koji nam je nadahnuo više, po mom sudu, uspjelih rješenja” (Duda, 2000.a: 218.)

Svakako je važno da je Škarićeva riječ zaživjela i u našem suvremenom prijevodu. U doba nastanka *Zagrebačke Biblije* hrvatski su bibličari prihvatili Škarića neopterećeno, otvorena uma i srca za hrvatsku tradiciju, oslobođeni predrasuda o određenoj hrvatskoj jezičnoj stilizaciji i pripadnosti tadašnjoj određenoj hrvatskoj filološkoj školi. Škarićev je prijevod tako postao vrijedan prinos hrvatskom bibličarstvu i *Zagrebačkoj Bibliji*.

Međutim, Škarić nije prihvaćen među suvremenim bibličarima na slijepo – odvagane su dobre i loše strane njegova jezika, Duda ih navodi. Lošom stranom smatra Škarićev „osebujni, umjetni, artificijelni” stil i težnju za panslavenskim jezikom. Budući da Duda potanje ne ulazi u dokazivanje tih tvrdnji i ne oprimjeruje ih, ostaje nam samo pretpostavka da osebujnošću i panslavenizmom Duda smatra starije morfološke likove i sintaksu. Naime, tako se češće ocjenjuje hrvatski jezik 19. st.

pisan prema ilirskim načelima, odnosno načelima zagrebačke škole.¹⁴ Kada je riječ o „Škarićevim odlikama” Duda ponajprije navodi Vinceove zaključke o dobrim stranama Škarićeva jezika, a potom dodaje svoja promišljanja. Kaže da je Škarić

„veliki novatar s obzirom na transkripciju biblijskih imena. On već uvodi *Jehova* (danas se točnije čita *Jahve*), prvi put u Knjizi postanka 2,4. U svim imenima uspostavlja hebrejski „š”, pa u njega već čitamo Šamuel i Šadrak... Nadasve mu valja priznati trud da teži u svemu za hrvatskim izrazom. Iako je u tom nerijetko osebujan, vrlo je dosljedan. Zato je nezabilaziv za studij povijesti naše stručne teološke, a osobito biblijske terminologije. Spominjem samo ove značajnosti: one ne piše *zavjet*, nego *uvit*, što je bliže biblijskom beritu; piše *blagovijest* za *evanđelje* (usp. knj. IX, str. 6.)...” (Duda, 1981.: 217.)

Vrijedno je napomenuti da Duda prilično odlučno odbacuje pretpostavku da je Karadžićev prijevod *Novoga zavjeta* (1847.) utjecao na Škarića. Iako ga je Škarić imao u svojoj knjižnici, tako i Katančićevu *Bibliju*, Duda smatra da Škarić ide svojim putem

„Na kraju smatram da i ovo treba napomenuti: budući će se istraživači morati pozabaviti pitanjima, koliki su utjecaj imali na Škarića Katančić i Vuk svojim prijevodima Svetog pisma. Škarić ih je imao u svojoj biblioteci i a priori se njima služio. No čini se da ide svojim putem... U svakom slučaju, u sklopu svoga vremena Škarićevo je djelo – kao i prijevod i kao komentar i kao izdanje – bilo doista monumentalno.” (Duda, 1981.: 217.)

Duda na kraju svoga rada postavlja pitanje o sudbini Škarićeva prijevoda i razlozima njegova zanemarivanja, ali na njega ne odgovara – prepušta potragu za odgovorom drugima. Zbog toga je dobro navesti Bratulićevo mišljenje, poglavito jer Bratulić navodi Dudu kao izvor:

„Jedan novi prijevod Biblije, onaj Ivana Matije Škarica, u Beču, (1858. – 1861., 12 svezaka), donekle je izvan općega tijeka knjižno-jezičnoga razvitka kakav je proveden u Zagrebu, jer je Škarićev izbor jezika – ikavština kačićevskog tipa – već bio jezično konzervativan. On je podržan doduše iz Beča, sa ciljem da se Dalmacija, u sastavu austrijskoga dijela carstva, podrži na svojem posebičnom jezičnom putu, ali taj nakladnički pothvat zbog jezika više nego zbog biblijskoga teksta, završio je na slijepom kolosijeku” (Bratulić, 1997.: 13.)

Svoj je rad iz postirske spomenice Duda prenio u knjigu *U svjetlu Božje riječi* (2000.). U suvremenim je radovima različitih autora obvezno citiran, baš kao i Vince.

14 Riječ je ovdje o pretpostavci u koju se ne želimo udubljavati.

4. Ne ispuštati Škarića iz vida

Suvremeno naše doba Škarićevu svetopisamsku riječ ne ispušta iz vida. Pokazuje se ona ponajprije zanimljivom kao teološka i biblijska riznica, ali i kao jezikoslovno vrelo.

Iako rad Marinka Vidovića (2003.)¹⁵ nije temeljno jezikoslovni, nego je ponajprije usredotočen na Škarićev životopis i kulturnu, prijevodnu, filozofsku i teološku vrijednost njegova djela, nekoliko je stanica posvećeno i Škarićevu jeziku. Tu je Vidović u okvirima koje su postavili autori prije njega: navodi Vincea i Dudu u potankosti, donosi Škarićeve misli o jeziku iz Pridslovja, naglašava da je Škarić

„... krčio putove u mnogome, od izbora dijalekta i pravopisa do stvaranja biblijsko-teološke terminologije.” (Vidović, 2003.: 508.)

Škariću se ne može osporiti da je doista prokrčio put, međutim, bolje bi bilo reći da je Škarić izabrao dijalekatnu stilizaciju na koju će prevesti *Bibliju*, a ne dijalekt. Razlika nije mala, dijalekatna stilizacija znači jezičnu širinu, stilsku, leksičku i nazivoslovnu nadogradnju, dijalekt je uži i s manje izražajnih mogućnosti, poglavito kada je o nazivlju riječ.

Vidović tumači da su Škariću izvori bili *Vulgata* i „matično pismo” – grčki, hebrejski i aramejski pa tu jezičnu i jezikoslovnu širinu povezuje s uspelim i bogatim Škarićevim komentarima. Osobito pohvaljuje njegove tvorbene sposobnosti, služi se Dudinim nazivom „novator” kada govori o Škarićevoj „transkripciji biblijskih imena” izdvajajući Škarićevo uvođenje i tumačenje imena *Jehova*. Škarićeva nazivoslovna rješenja smatra suvremenima (izdvaja tu Škarićev *uvit* kao prijevod latninskoga *testamentuma*); oprimjeruje nekoliko Škarićevih „teoloških kovanića” – novotvorbi – čovikobrazno (prema grčkome *anthropomorfikos*) i *ovikoćutveno* (prema grčkome *anthropopathikos*).

Vidovićev rad proširuje spoznaje o Škarićevu jeziku ponajprije kada je riječ o leksičkoj prijevodnoj razini. Uspoređuje Škarićeva leksička prijevodna rješenja sa suvremenima, ne samo na tvorbenoj razini, nego i na semantičkoj i to Škarićevu jezičnomu umijeću na korist.

Vidović odgovara vrlo izravno i oštro na pitanje koje je Duda (1981., 2000.) postavio na kraju svojega rada o Škariću – što je dovelo do zane-

15 Poglavlja su u Vidovićevu radu: Biblijski prijevodi – čimbenik hrvatske kulture, Ozbiljnost u pristupu poslu i opis djela, principi i svrha pisanja, Označnice i suvremenost nekih Škarićevih rješenja u uvodima, neke označnice Škarićeva komentara.

marivanja tako monumentalnoga djela i zašto ono nije imalo utjecaja na mlađe prevoditelje (Duda, 1981.: 217.):

„Beč je stao na stranu ugarskog plemstva i kraljevskim reskriptom od 11. siječnja 1843. zabranio ilirsko ime; ne zaboravimo da je Škarić završio studije u Beču i da je na prevođenje i komentiranje Svetoga pisma potaknut od dviju osoba iz Beča. Osim toga, zbog nesretnih okolnosti, hrvatski jezik je od sredine 19. st. sve češće, u više valova, izložen sustavnoj srbizaciji koja je sustavno zapostavljala hrvatsku jezičnu baštinu, a nametala karadžićevsku koncepciju novoštokavštine, preferirala istočnopravoslavne izvore za obnavljanje leksika i odbacivala leksičko bogaćenje iz kajkavskog i čakavskog narječja. Takve prilike i okolnosti dovele su do toga da je Škarićev prijevod kao „ikavski govor štokavskog narječja s natruhom čakavštine” ili kao „posljednje važno jezično djelo hrvatske ikavštine” ostao prilično zaboravljen i bez utjecaja na potonje hrvatske prevoditelje Svetoga pisma.” (Vidović, 2003.: 513.)

Pravopisna je i slovopisnih obilježja Škarićeva prijevoda, a tako i sve jezične razine vrlo uspješno opisala Ivana Vrtič. Njezin je rad konkretizacija *misli o štokavskoj ikavici natrunjenoj čakavštinom*.

U skladu s dobrom tradicijom znanstvenoga opisa, autorica nam donosi pregled dosadašnjih radova o Škarićevu djelu i jeziku – a tu autorica postavlja temelje na Vinceovim i Dudinim promišljanima. Dotiče se i rasprava o Škarićevu jeziku u 19. st. podastirući nam potanku bibliografiju novinskih članaka.

Opis je Škarićeva jezika utemeljen na brojnim primjerima iz njegova prijevoda pa pred nama napokon iskrsavaju pravopisni likovi, morfološki oblici, leksemi i rečenice o kojima smo do opisa I. Vrtič mogli čitati općenite zaključke, ali bez uvida u primjere iz izvornoga Škarićeva teksta. Naime, ni Vince ni Duda ne donose primjere iz Škarića, a u Vidovića ih je tek nekoliko i to Škarićevih kovanica. Velika je vrijednost rada I. Vrtič u tim primjerima, naime Škarićeva *Biblija* nije lako dostupna da bismo ju mogli bez napora pribaviti i istraživati.¹⁶

16 Ovom prigodom zahvaljujemo Nadi Babić koja nam je pribavila preslike Škarićeva uvoda u Bibliju i posljednjih dviju knjiga Škarićeva *Novoga zavjeta*, a tako i milosrdnim sestrama svetoga Križa iz Đakova koje su nam iz svoje samostanske knjižnice, za potrebe ovoga rada, ustupile petu knjigu.

Uglavnom se možemo složiti s opisom i zaključcima I. Vrtič, ali dodajemo nekim dijelovima toga opisa i nešto svojih promišljanja i spoznaja o Škarićevu jeziku i jeziku Škarićeva doba.¹⁷

Slovopis – Načelno je u Škarića slovopis ilirski, riječ je o gajici, ali Škarić ne bilježi *ě*, nego *i*. Ilirska/zagrebačka norma toga doba dopuštala je mogućnost da se *ě* čita i kao *i*, ali Škarić je dosljedno uz slovopisno *i*. U Babukića, Škarićeva suvremenika, čitamo:

„U provincijalizmih iliti narječjih pokrajinskih (razrječjih) izgovara se u ovome slučaju pisme *ě* kao čisto i kratko *è* ili kao kratko *i*... vira, mira, bililo (po varoših i pobliznih im selih u Dalmaciji, Slavonii i Bosni)” (Babukić, 1854.: 7.).¹⁸

Ikavština imala svoje mjesto i u slovnici i nije bila toliko neobična tada koliko je nama danas. Naravno da je Škarić zbog ikavštine bio oštro kritiziran, to nije sporno, ali ipak valja naglasiti, ikavštinu je zadržao u svih 12 knjiga, dok je ostale jezične kritike prihvaćao i svoje djelo mijenjao i dorađivao.

Stalno je slovopisno obilježje ilirskoga/zagrebačkoga slovopisa bilo i pisanje mukloga *è* uz slogotvorno r: *èr*. U Škarića je to bilježenje nedosljedno. Dakle, Škarić koji je protiv svoje volje, kako kaže u *Pridslovju* (1958.: XVII.), prihvatio slova s dijakritičkim znacima, ne prihvaća ilirski/zagrebački pravopis potpuno i dosljedno.

Pravopis – U Škarića je pravopis morfonološki ili prema nazivlju Škarićeva vremena *korienski* ili *etimološki*. Morfonologizacija je samo jedno od pravopisnih obilježja ilirskoga/zagrebačkoga pravopisa. Ostala su obilježja uglavnom u literaturu slabije opisana, naglasak je uvijek na samom pravopisnomu morfonološkom načelu. I. Vrtič izdvaja posebnost Škarićevo pisanje niječnice sastavljeno s glagolima, no nije riječ o Škarićevoj posebnosti, nego je sastavljeno pisanje niječnice s glagolima opće pravopisno obilježje 19. st., a ne samo Škarićeva prijevoda. Tu je pravopisnu praksu prekinuo tek Brozov *Hrvatski pravopis* 1892. Škarić spojnicom povezuje naglasne cjeline, naglašenu riječ i njezine zanaglasnice. Tako je bilježio u svojoj gramatici Andrija Stazić (1850.), a poslije

17 Naime, i najpotpuniji opis uvijek je moguće nadopuniti, osobito kada je riječ o 19. st. jer je složenost jezikoslovnih zbivanja, brojnost normativnih djela i jezikoslovnih rasprava tolika da nije jednostavno sve te činjenice okupiti i primijeniti na konkretan tekst, u ovom slučaju tekst od 6000 str., tako da ne preostane prostora za nadopune.

18 O odnosu *ě* i *i* vidi opširnije: Ham, Smajić 2018.: 129.

i Antun Mažuranić (1859.). Škarić se mogao ugledati na Stazića, a to je po svoj prilici tako jer je Stazić ustao u obranu Škarićeva jezika pred žestokim i upornim napadima Ivana Črnčića.¹⁹ Osim toga, Mažuranićeva je slovnica objavljena poslije prvih dijelova Škarićeve *Biblije* pa se Škarić i nije mogao ugledati u nju – od prvih sveščića svoje *Biblije* piše naglasne cjeline spojene spojnicama, a ti su sveščići objavljeni godinu dana prije Mažuranićeve slovnice.²⁰

Čakavizmi – I. Vrtič govorio i o fonološkim, morfološkim i leksičkim čakavizmima u Škarića. Međutim, od svega navedenoga (primjerice, ž umjesto dž > sržba, črn, simo, tamo, dojde, izajde, projde, vanka, jurve, veće, ništanemanje i sl.) čini se da je samo aorist *bim, biš...* i prilog *tja* (ća) tipično čakavski, a ostalo su ili starohrvatska obilježja koja poznaju sva tri naša narječja ili obilježja tipična za franjevačku književnost.²¹ Valja napomenuti i da hrvatske slovnice 19. st., ilirske²² i one zagrebačke filološke škole ne bilježe ni fonem ni slovo dž, pa je riječ o općem fonološkom obilježju hrvatskoga književnoga jezika 19. st.²³

Rad je I. Vrtič važan prinos poznavanju Škarićeva jezika, ali bi jezična obilježja u Škarića valjalo čvršće povezati uz onodobne slovnice, a čakavizme potražiti na sinkronijskoj razini, a ne u odnosu na suvremeno stanje – što je danas nama čakavizam, u Škarićevo doba to nije bio. Ovdje nailazimo na krupnu poteškoću jer bi vjerodostojan opis moguće dijalekatne strane Škarićeva jezika trebao uzeti u obzir dijalekatne opise čakavštine u prvoj polovici 19. st., a takvih opisa nemamo.

Knjiga Nade Babić *Hrvatski prijevodi Novoga zavjeta od 20. stoljeća* objavljena je u rujnu 2018., nije usko jezikoslovna, a kako joj naslov kaže, u središtu joj pozornosti nije hrvatska svetopisamska riječ 19. st. Ipak, Škarićev prijevod nije izostavljen nego je potanje opisan u poglavlju *Hrvatski biblijski prijevodi do kraja 19. stoljeća* (Škariću su posvećene str. 35. – 36.), a cijela je knjiga N. Babić doslovce posuta napomenama o pojedinostima iz Škarićeva prijevoda, posebice leksičkim. Doznajemo da su se na Škarića ugledali, osim naših suvremenika auto-

19 Vidi rasprave u *Nevenu*, 1859. i *Jadranskim vilama*, 1859.

20 U Temeljima ilirskoga i latinskoga jezika za početnike (1839., 1842.), Mažuranić piše bez spojnicu.

21 Vidi: Vulić i Laco, 2015., 2016.; Vulić, 2017.

22 Navodim one koje su bile vrlo ugledne, osobito u Dalmaciji: Babukić, 1836.; Volarić, 1854.

23 Vidi Ham, 1998., 2006.

ra *Zagrebačke Biblije* i stariji autori, primjerice, Stadler (1985.) i Čebušnik (1911.). Akribično i s osobitim osjećajem za jezične potankosti, N. Babić između ostaloga, kaže:

„Čebušnik, rođenjem i življenjem kajkavac, iako nije bio siguran u „novome jeziku” pa se strogo pridržavao ondašnjih normativnih priručnika, ipak nije bio do kraja „poslušan” Karadžićevu prijevodu tamo gdje je imao jako i prepoznatljivo uporište u hrvatskoj svetopisamskoj prijevodnoj tradiciji, kao što se vidi u sedmome retku Matejeva ulomka (Mt 9, 1 – 8). Sedmi je redak svojevrсна potvrda da su se i Stadler i Čebušnik služili Katančićevim i Škarićevim prijevodom, potvrda je tomu razlika među objektima, odnosno Stadlerov je dalju objekt (*u kuću svoju*) u akuzativu – kao u Katančića, a Čebušnikov (*kući svojoj*) u dativu – kao u Škarića.

St₁₈₉₅ ⁷I ustane i otide u kuću svoju.

Čb₁₉₁₂ ⁷I ustade i otide kući svojoj.

Kr₁₈₆₈ ⁷I ustavši otide doma.

Kt₁₈₃₁ ⁷i ustade, i ode u kuchu svoju.

Šk₁₈₆₀ ⁷I on ustavši-se otidè k svojoj kući.

Glagol *ustati* (St₁₈₉₅) u Stadlerovu je prijevodu izrečen prezentom, u Čebušnikovoj je redakaturi izrečen *aoristom*, dok je u Karadžića izrečen glagolskim prilgom *ustavši* (kao u Škarićevu prijevodu).” (Babić, 2018.: 121.)

Vrijedni su podatci o Škarićevoj nazočnosti u hrvatskoj svetopisamskoj tradiciji i prije *Zagrebačke Biblije* jer nam kažu da Škarić ipak nije bilo posve zapostavljen i zaboravljen. Tomu i prilog govori i zbornik *Zagrebačka Biblija* (Šuljić, 2018.: 26.,132.) u kojem se Škarić spominje kao prevoditelj drugoga otisnutoga hrvatskoga prijevoda *Svetoga pisma*, rubno, ali se ipak ne izostavlja.

U rujnu 2018. iz tiska je izišla još jedna knjiga, *Hrvatski standardni prijevodi Biblije*. Knjiga je najava novoga prijevoda *Biblije*, svojevršno teorijsko uporište za ozbiljnu promjenu i narušavanje uobičajenoga biblijskoga stila. Ovdje nije mjesto za raspravu o naravi i potrebi takvih zahvata u biblijski stil, a knjigu spominjemo jer je u nizu hrvatskih biblijskih prijevoda jednu stranicu (str. 26. – 27.) dobio i naš Ivan Matij Škarić. U bilješkama se upućuje na Dudu (2000.), Vidovića (2003.) i Vrtič (2007.), a tekst je o Škarićevu prijevodu popis „matičnih knjiga” kojima se Škarić mogao poslužiti – *Biblia Rabbinica* iz 1525., *Septuaginta* (Holmes, Parsons, Bonaventura i Abraham).

Posljednji je u nizu radova o jeziku Ivana Matija Škarića rad autorica ovoga rada Sande Ham i Dubravke Smajić: *O nekim nejasnoćama oko Škarićeva prijevoda Svetoga pisma* (2018.). U tom radu autorice raspravljaju o različitim oblicima Škarićeva imena (Matij, a ne Matija); o slovopisnom liku njegova prezimena (Škarich, Scarich, Skarić, Škaričić, Škarić) koje se potvrđuje u literaturi i kojim se i on sam potpisuje; o činjeničnoj točnosti prvih vijesti o Škarićevu prijevodu u *Gazzeti di Zara* i Gajevoj *Danici* 1842.; o čakavskim „natruhama” u Škarićevu jeziku; o odnosu Škarićeva i Karadžićeva prijevoda. Autorice uočavaju nekoliko pogrešaka u prvim najavama Škarićeva prijevoda (u imenu jezika na koji će Škarić prevoditi i broju očekivanih knjiga); smatraju da je čakavizama mnogo manje nego što se prikazuje; dokazuju primjerima iz Dukata (1899.) i usporedbom ulomaka iz Škarićeva prijevoda (*Evanjelje po Matiju, Poglavlje VI.*, 1860.: 61. – 62.) i Karadžićeva prijevoda (*Sveto evanjelje po Matiju, Glava 5.*, 1921.: 5.) da se sa sigurnošću može reći da Karadžić nije imao utjecaja na jezik Škarićeva prijevoda.

5. Zaključak

Kronološki prikaz radova o jeziku Škarićeva prijevoda *Svetoga pisma* pokazuje da su se autori pozivali jedni na druge, slijedili bez propitivanja temeljnu misao o ikavštini natrunjenoj čakavizmima i plodnoj Škarićevoj novotvorbi teološkoga nazivlja.

Početci suvremenih ocjena jezika Škarićeva prijevoda *Svetoga pisma* sežu na sam kraj 19. st. kada Vlodoje Dukat iznosi dvije spoznaje o Škarićevu jeziku – da u Škarića ima čakavizama i da Karadžićev prijevod nije utjecao na Škarićev prijevod. Zlatko Vince prihvaća Dukatovu ocjenu o čakavštini, problematizira Škarićev prijevod u kontekstu nadmetanja filoloških škola i hrvatske ikavice, Bonaventura Duda upozorava na Škarićevu plodnu gradnju teološkoga nazivlja, a dajući do znanja da je Škarić bio jedan od predložaka pri pisanju *Zagrebačke Biblije*, Škarića oživljuje za širu javnost. Marinko Vidović nastavlja na naprijed rečeno, oprimjerujući leksičku raznu Škarićeva prijevoda, etimološki ju i teološki tumačeći. Ivana Vrtić izrazito jezikoslovno opisuje Škarićev jezik, slovopisno i pravopisno i na svim jezičnim razinama, uz obilje primjera. Nada Babić smješta Škarićevu *Bibliju* u dugi niz hrvatskih prijevoda dijelova *Staroga i Novoga zavjeta* i/ili cijeloga *Svetoga pisma*, povezujući ga sa starijim i mlađim prijevodima. Tako gledano, pokazu-

je se da Škarić nije bio potpuno zanemaren, kako se mislilo, nego da je češće poslužio mlađim prevoditeljima kao predložak. Sanda Ham i Dubravka Smajić uklanjaju nekoliko nejasnoća oko Škarićeva imena, naziva jezika kojim se služi, udjela čakavštine u tom jeziku i mogućem Karadžićevu utjecaju.

Iako su svi radovi ozbiljan prinos poznavanju Škarićeva jezika i jezičnih prilika njegova doba, preostaje još pitanje opisati rasprave u 19. koje su se vodile zbog Škarićeva jezika, jer se čini da se raspravlja radi afirmacije određenih filoloških škola, a ne zbog Škarićeva jezika samoga. U tom bi smislu valjalo opisati udio zadarskih gramatičara, osobito Andrije Stazića, u Škarićevu jeziku. Uopće, u svim opisima nedostaje usporedba tadašnjih slovnica, kao normativnih djela, sa Škarićevim jezikom. Smatramo da bi se pokazalo kako je glavnina oblika koje danas smatramo čakavskima u stvari dijelom normativnih djela Škarićeva vremena. Naime, na tragu kritika iz 19. st. o provincijalnosti Škarićeva jezika, u suvremene je oglede o Škarićevu jeziku ušla tvrdnja o čakavskim sastavnicama. Da bi se to posve sigurno dokazalo, a do sada nije, potrebno je Škarićev jezik opisati s obzirom na čakavštinu njegova doba, a kako nemamo opisa čakavštine iz toga doba koji bi mogli poslužiti za usporedbu, potrebno je usredotočiti se na normu njegova vremena. Škarić koji je široko obrazovani intelektualac svojega vremena i koji poznaje „biblijske” i žive europske jezike, sigurno izvrsno poznaje i hrvatski književni jezik svojega doba i to onaj zapisan u slovnicama, ponajprije ilirskim/zagrebačke škole. Dakle, razložno bi bilo u Škarićevu jeziku potražiti ponajprije književnojezične sastavnice, a tek potom dijalekatne.

6. Literatura

- Nada Babić, 2018., *Hrvatski prijevodi Novoga zavjeta od 20. st.*, KS, Zagreb
- Věkoslav Babukić, 1836., *Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga*, Zagreb
- Věkoslav Babukić, 1854., *Ilirska slovnica*, Zagreb
- Josip Bratulić, 1997., *Prijevodi biblijskih tekstova u razvitku hrvatskoga književnog jezika*, *Croatica*, br. 45. – 46., Zagreb, str. 1. – 15.
- Valentin Čebušnik, 1911., *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta I-II*, Hrvatsko katoličko tiskovno društvo, Zbor duhovne mladeži zagrebačke, Zagreb
- Ivan Črnčić, 1858. *Sveto pismo*. Prievod g. Skarića. *Neven*, god. VII., br. 9., Rijeka, str. 139. – 142.

- Ivan Črnčić, 1858. Sveto pismo. Prievod g. Skarića. *Neven*, god. VII., br. 10, Rijeka, str. 156. – 159.
- Ivan Črnčić, 1858. Sveto pismo. Prievod preč. g. Škarića. *Neven*, god. VII., br. 32., Rijeka, str. 511. – 512.
- Ivan Črnčić, 1858. Sveto pismo. Prievod preč. g. Škarića. *Neven*, god. VII., br. 33., Rijeka, str. 527. – 528.
- Ivan Črnčić, 1858. Sveto pismo. Prievod preč. g. Škarića. *Neven*, god. VII., br. 35., Rijeka, str. 559.
- Ivan Črnčić, 1858. Sveto pismo. Prievod preč. g. Škarića. *Neven*, god. VII., br. 36., Rijeka, str. 575.
- Ivan Črnčić, 1859. Gospodinu Starcu Bjelobrka Andri Stazića, Odgovara Č., *Jadranske vile*, god. I, Rijeka, 110. – 115.
- Bonaventura Duda, 1981., Ivan Matij Škarić (1793. – 1871.), Prevoditelj Sv. pisma, *Postira – spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe* (1581. – 1981.), *Postira*, str. 205. – 218.
- Bonaventura Duda, 2000. Ivan Matij Škarić (1793. – 1871.) – prevoditelj Sv. pisma, *U svjetlu Božje riječi*, KS, Zagreb, str. 201. – 211.
- Bonaventura Duda, 2000.a, Zagrebačka Biblija 1968., *U svjetlu Božje riječi*, KS, Zagreb, str. 213. – 223.
- Vladoje Dukat, 1899., Skarićev prijevod sv. pisma, *Vienac*, god. XXXI., br. 25, Zagreb, str. 411. – 412.
- Sanda Ham, 1998., *Jezik zagrebačke filološke škole*, MH, Osijek
- Sanda Ham, 2006., *Povijest hrvatskih gramatika*, NZ Globus, Zagreb
- Sanda Ham, Dubravka Smajić, 2018., O nekim nejasnoćama oko Škarićeva prijevoda Svetoga pisma, *Jezik*, god. 65., str. 121. – 134.
- Stipan Ivičević, 1859., Bjelobrk – Andri Staziću, Bjelobrk – Stipan Ivičević, *Jadranske vile*, I, Rijeka, 115. – 118.
- Božo Lujčić (ur.), 2018., *Hrvatski standardni prijevod Biblije*, Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb
- Antun Mažuranić, 1859., *Slovnica Hèrvatska za gimnazije i realne škole, Dio I: Rěčoslovje*, Zagreb
- Vinko Pacel, 1858. Sveto pismo staroga i novoga uvita iz latinskoga s obzirom na matične knjige izbistreno i iztumačeno po Ivanu Matiju Skarić, sv. bogoslovja naučitelju. *Neven*, VII., br. 8, Rijeka, 126. – 128.
- Postira – spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe* (1581. – 1981.), 1981., Postira

- Ivo Pranjković, 1988., Pogovor u knjizi *Ikavica u hrvatskoj jezičnoj povijesti* Zlatka Vincea, MH, str. 129. – 138.
- Ivan Matij Skarich, 1858., Pridslovje, *Sveto pismo Staroga i novoga Uvita, Slog prvi*, Beč
- Ivan Matij Skarić, 1860., *Sveto pismo Staroga i novoga Uvita, Slog deveti*, Beč
- Josip Stadler, 1895., *Sveto Evangjelje po Matiji*. Preveo i po Vulgati protumačio po sv. Otcih Dr Josip Stadler, metropolita i nadbiskup vrhbosanski, Tiškom Bosanske Pošte, Sarajevo
- Andrija Stazić, 1850., *Grammatica della lingua illirica ad uso degli amatori nazionali e stranieri che bramano d'impararla*, Zadar
- Antun Šuljić, 2018., *Zagrebačka Biblija*, Znanstveni simpozij o 40. obljetnici (1968. – 2008.), Zagreb 24. i 25. listopada 2008., KS, Zagreb
- Marinko Vidović, 2003., Škarićevo Sveto pismo, *Crkva u svijetu*, god. XXXVIII., br. 4, Split, str. 501. – 530.
- Zlatko Vince, 1990., *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Nakladni zavod MH, Zagreb
- Zlatko Vince, 1998., *Ikavica u hrvatskoj jezičnoj povijesti*, MH, Zagreb
- Fran Volarić, 1854., *Ilirska slovnica za početne učionice*, Tèrst
- Ivana Vrtič, 2007., O jeziku Škarićeva prijevoda *Svetoga pisma*, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb, god. 33., br. 1., str. 449. – 468.
- Sanja Vulić, 2018., *Jedinstvo različitosti*, Radovi iz hrvatske filologije, Književni krug Split, Split
- Sanja Vulić i Gordana Laco, 2015. – 2016., O zaboravljenim i poluzaboravljenim hrvatskim priložima, *Jezik*, 2015., god. 62., br. 5., str. 192. – 200.; *Jezik*, 2016., god. 63., br. 1., str. 22. – 35.
- Zagrebačka Biblija: Biblija – Stari i novi zavjet*, 1968., ur. Jure Kaštelan, Bonaventura Duda, Stvarnost, Zagreb

CONTEMPORARY PERSPECTIVES ON THE LANGUAGE OF ŠKARIĆ'S TRANSLATION OF THE HOLY SCRIPTURES

Summary

This paper is about contemporary philological and linguistic reception of the translation of the Holy Scriptures by Ivan Matija Škarić (1858-1861). A review of contemporary work is organized by authors Bonaventura Duda (1981, 2000), Zlatko Vince (1990, 1997), Marinko Vidović (2003), Ivana Vrtič (2007), Nada Babić (2018), Sanda Ham and

Dubravka Smajić (2018), and followed by comparisons of linguistic description applied in selected articles. Hence, contemporary perspectives on the language used by Škarić are systematized, as well as views on the language of the time in which Škarić worked. Further, links between contemporary linguistic description of Škarić's translation and his work within the prevailing framework of linguistic prescription are explored.

Key words: *the Holy Scriptures, Škarić's translation, contemporary linguistic approach to language and prescriptive description of language during Škarić's time.*

Sanda HAM

Filozofski fakultet, Osijek
sanda.ham@gmail.com

Dubravka SMAJIĆ

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek
dubravka.smajic@gmail.com

UDK 27-234=163.42

2Škarić, I. M.

Izvorni znanstveni rad